

Mooimakers

Operatie proper

Van actieplan tot automatisme: Achter de schermen van Operatie Proper

Ruth Busschaert

OVAM

Educatief medewerker

Met Operatie Proper zet Mooimakers scholen en jeugdverenigingen aan om structureel na te denken over zwerfvuil en afvalpreventie. Het project vraagt daarbij het engagement van de hele organisatie en werkt met actieplannen die, eenmaal waargemaakt, bovendien een financiële beloning opleveren. “Vaak associëren mensen Operatie Proper met opruimen, maar het gaat om zoveel meer: preventie, sortering, communicatie en het verduurzamen van de dagelijkse werking zijn ontzettend belangrijk.” Educatief medewerker Ruth Busschaert legt meteen de juiste klemtoon voor een gesprek over het succesvolle Mooimakers-project.

Hoe zou u de missie van Operatie Proper omschrijven?

Ruth Busschaert: “De kernmissie van Mooimakers is om bij burgers tot een mentaliteitswijziging te komen en zo het probleem van zwerfvuil en sluikestort aan te pakken. Dat zijn onze twee thema’s. Bij kinderen en jongeren ligt de focus vooral op zwerfvuil: zorgen dat ze niets meer op de grond gooien, dat ze juist sorteren, en dat ze zich bewust zijn van de afvalproblematiek. Ons doel is dat een doordacht afvalbeleid deel gaat uitmaken van het DNA van scholen en jeugdverenigingen. We mikken echt op blijvende gedragsverandering.”

Hoe stimuleert het project scholen en jeugdverenigingen concreet?

“Wij geven een duw, een forse duw zelfs. Die is enerzijds financieel: wie de actiepunten uitvoert, krijgt een beloning. Anderzijds voorzien we veel informatie, inspiratie en materiaal. We werken met actieplannen

met maximaal acht actiepunten. Er zijn verplichte punten en keuzepunten. Van de omgeving opruimen tot themalessen, afsprakenkaders voor leerkrachten, afvalpreventie, het voorzien van herbruikbaar materiaal, ... Het project leunt zeker niet op één actie, maar wel op een geheel dat geleidelijk deel gaat uitmaken van de werking van een school of vereniging.”

Wat is uw rol als educatief medewerker binnen Operatie Proper?

“Ik coördineer het project op Vlaams niveau en werk vooral samen met steden, gemeenten en afvalintercommunales. Zij zijn mijn belangrijkste contactpersonen, niet de scholen of verenigingen zelf. Ik zorg voor het overkoepelende kader: de actielijsten, het online platform, de communicatiematerialen, nieuwsbrieven en infosessies. Daarnaast volg ik mee op, ondersteun ik lokale besturen waar nodig en grijp ik in als er problemen of onduidelijkheden zijn. Goede voorbeelden haal ik eruit en

vertaal ik naar inspirerende artikels of tips voor andere deelnemers. Het is dus een mix van coördinatie, inhoudelijke ondersteuning, communicatie en kwaliteitsbewaking.”

Hoe verloopt jullie samenwerking met die lokale besturen?

“Het project staat of valt met de lokale besturen. Eerst schrijft een stad, gemeente of intercommunale in, pas daarna kunnen scholen en jeugdverenigingen uit deze gemeenten deelnemen. Onze lokale partners doen de promotie, volgen de actieplannen op en ondersteunen de deelnemers. De impact hangt af van bestuur tot bestuur, en van de beschikbare tijd die ze hebben. Waar intercommunales meedraaien, ontlast dat gemeenten en stijgt vaak het aantal deelnames. Voor mij vormen de lokale besturen een onmisbare schakel naar het terrein. Zonder hen zou dit niet werken.”

Hoe verklaart u de stijgende trend in het aantal deelnames?

“Het is een goed project. Er is een duidelijke gids en een overzichtelijke actielijst. Maximaal acht actiepunten, dat is haalbaar. En er is natuurlijk die beloning: scholen en verenigingen kunnen dat geld investeren in bijvoorbeeld vuilnisbakken, drinkbussen, of vergroening van de speelplaats. Bovendien zien we dat als één gemeente instapt, buurgemeenten vaak volgen. En voor lokale besturen is het ook efficiënt: ze krijgen een kant-en-klaar kader in plaats van alles zelf te moeten uitvinden.”

Welke obstakels komt het project tegen?

“Het is niet voor iedereen even makkelijk. Sommige deelnemers zijn super geëngageerd en daar groeit het vanzelf. Administratie, tijdsgebrek of het niet meekrijgen van andere leerkrachten of leiding, maken dat het bij andere deelnemers moeilijker loopt. Het vraagt opvolging en ondersteu-

ning van het lokaal bestuur. En ook daar zien we verschillen: sommige gemeenten hebben er meer tijd en middelen voor dan andere. We merken dat secundaire scholen het vaak moeilijker hebben om het project uit te werken dan scholen uit het basisonderwijs. Daarom hebben we vorig jaar een volledig nieuw lespakket voor het secundair gelanceerd en herwerkt: praktisch, met verschillende lessen

“De kernmissie van Mooimakers is om bij burgers tot een mentaliteitswijziging te komen en zo het probleem van zwerfvuil en sluikestort aan te pakken.”

waar scholen uit kunnen kiezen en die ze kunnen combineren. Voor kleuter- en lager onderwijs bestaat er ook lesmateriaal, maar daar zien we dat het thema ‘afval en duurzaamheid’ intussen vaak al via bestaande werkboeken en uitgeverijen in de lessen aan bod komt. Daar focussen wij eerder op inspiratie en ideeën, zeker rond de bredere schoolwerking.”

Hoe meet Mooimakers het succes van Operatie Proper?

“Alles loopt via een online platform. Scholen en verenigingen registreren hun acties met foto’s, teksten en documenten. Het lokaal bestuur volgt dat op en keurt goed of af. Sommige besturen maken er echt een missie van om al hun deelnemers tijdens het schooljaar te bezoeken. Zo zien ze niet alleen hoeveel deelnemers er zijn, maar ook wat zij effectief doen en hoe ver ze staan. Loopt het wat stroever met rapporteren, dan kan er tijdens zo’n bezoek eens gepolst worden waar het misloopt en hoe er kan worden bijgestuurd.”

Kan u voorbeelden geven van creatieve acties van deelnemers?

“Ja hoor. Een school heeft met de leerlingenraad een volledig

vuilnisbakkenplan uitgewerkt, met tekeningen, tellingen en een plan waar alles moest staan. Als ik zoiets zie voorbijkomen in een rapportering, contacteer ik de school om er een inspirerend artikel voor de website van te maken. Zo was er ook een school waar afvalstewards werden aangeduid die elke klas beoordeelden op hun sorteergedrag. Leerlingen konden op die manier een extra dag

muziek op de speelplaats verdienen. Het zijn vaak eenvoudige dingen, maar wel doordacht.”

Hoe zorgen jullie ervoor dat Operatie Proper geen eenmalige inspanning blijft?

“Dat zit ingebouwd in het systeem. In het eerste jaar zijn er meer verplichte actiepunten, zoals het invoeren van herbruikbaar materiaal of het opstellen van een afsprakenkader voor leerkrachten. Dat vraagt wat werk, maar eens die afspraken vastliggen en bijvoorbeeld in het schoolreglement staan, blijven ze ook in de jaren daarna gelden. We verwachten niet dat scholen elk jaar alles opnieuw uitvinden. Het idee is net dat bepaalde keuzes verankerd raken in de werking. Sommige scholen of verenigingen stappen na een paar jaar zelfs uit het project omdat het zo ingebakken zit dat de administratieve opvolging niet meer nodig is. Dat zien wij eigenlijk als een succes: het bewijst dat het DNA echt veranderd is.” ●

Operatie Proper is een project van Mooimakers. Mooimakers is het Vlaamse initiatief tegen zwerfvuil en sluikestort van OVAM, Fost Plus en de VVSG.

Hoe basisschool De Krekel van duurzaam denken een gewoonte maakt

“Juffrouw, waar moet dit in?”

Veerle Rutsaert
De Krekel

Beleidsmedewerker

Tineke De Craene
De Krekel

Leerkracht 2^e leerjaar

Operatie Proper staat of valt met de enthousiaste medewerking van scholen en jeugdverenigingen. En die zijn er in overvloed. Gemeentelijke basisschool De Krekel uit Zelzate is zo'n sterkhoudster. OVAM sprak met Tineke De Craene, die niet enkel haar tweede leerjaar vooruit stuwt, maar ook het milieubeleid op school. En met Veerle Rutsaert, beleidsmedewerker en partner in crime.

Julie school is niet aan zijn proefstuk toe. Hoe zijn jullie met Operatie Proper begonnen?

Tineke: "Als initiatiefnemer vond ik het belangrijk dat we op school iets deden rond milieubewustzijn. Zo hebben we de werkgroep milieu opgericht. Het idee was: we moeten kinderen vroeg aanzetten om milieubewust te denken. School is daarvoor een goede start. Als ze van het eerste tot het zesde leerjaar worden gesensibiliseerd, kunnen ze dat later zelf verderzetten."

Veerle: "Eigenlijk waren we al heel lang bezig met MOS, Milieuzorg op School, ooit op initiatief van onze godsdienstleraar. Dat waren kleinschalige initiatieven die al bestonden toen ik pas op deze school werkte. We stelden vast dat we eigenlijk al veel deden, waarom dan niet meedoen aan

Operatie Proper? Het is geleidelijk gegroeid doorheen de jaren."

Hoe hebben jullie het thema op school aangebracht?

Tineke: "In het begin verdeelden we onze acties op school via de werkgroep milieu. In de lagere school zitten milieu en natuur sowieso al in de werkboeken van wereldoriëntatie. We hebben dat doorgetrokken naar de kleuterschool en gevraagd of zij wilden meedoen."

Veerle: "Ondertussen denk ik dat de meeste collega's wel mee zijn met onze visie. Omdat we merken dat veel ouders er minder mee bezig zijn, zien wij het als onze taak om vooral de kinderen te motiveren. Vanuit het idee: als we de kinderen meehebben, zullen hun ouders wel volgen."

Operatie Proper stelt heel wat educatief materiaal ter beschikking. Hoe zetten jullie dat in?

Veerle: "We werken met een combinatie van eigen materiaal en materiaal dat we krijgen via Operatie Proper. Zo gebruiken we onder meer grijpers, handschoenen, affiches en signalisatieborden die we gratis kunnen lenen of bestellen. Na opruimacties zetten we een bordje aan de schoolpoort om ouders te sensibiliseren. Dat halen we bewust weer weg na een week, zodat het effect krachtig blijft."

Tineke: "Voor de oudere leerlingen organiseren we workshops: sessies van één tot twee uur waarin ze heel concreet rond afval en sorteren aan de slag gaan. Daarnaast hebben leerkrachten ondertussen vaste lespakketten ingebouwd die elk jaar terugkomen. In het lager onderwijs betrekken we de leerlingen actief, bijvoorbeeld door samen zwerfvuil te rapen en het nadien correct te sorteren. Bij de kleuters gebeurt het vooral via verhalen en boekjes, en door samen met de juf het afval in de juiste bak te doen. Ook daar zit een duidelijke leerlijn in. Bovendien besteden leerkrachten aandacht aan afvalpreventie, bijvoorbeeld door knutselmateriaal te bewaren en duurzaam te gebruiken."

Welke initiatieven zijn er nog meer uit voortgevloeid?

Tineke: "We hebben geen wegwerpflesjes meer op school, we houden een afvalvrije dag, we hebben een compostbak aangekocht waar we onze kleine groene bakjes in legen. Op schoolfeesten proberen we afvalvrij te werken: met eigen bestek, porseleinen borden, stoffen tafelkleedjes en stoffen vlaggen in plaats van ballonnen."

Veerle: "Er zijn ook maandelijks opruimacties in de schoolomgeving en op dinsdag komen ouders fruit schillen op school. We hebben via intercommunale IDM

Tineke De Craene en Veerle Rutsaert van Gemeentelijke basisschool De Krekel

“We moeten kinderen vroeg aanzetten om milieubewust te denken.”

ook al een paar keer de afvalwaggen laten langskomen op school, zodat kinderen zien hoe een ophaling in z'n werk gaat.”

Hoe staan de kinderen tegenover al deze acties?

Tineke: “Over het algemeen zijn ze heel positief en gemotiveerd. We hebben nu een afvalbrigade op school: leerlingen die twee vaste momenten per week de school proper houden. Via Operatie Proper hebben we petjes voor hen gekregen die hun belangrijke rol extra benadrukken. Ze mogen op plaatsen komen waar andere leerlingen normaal niet komen. Zulke dingen motiveren hen. Vaak zijn ze echt onder de indruk van de hoeveelheid afval die ze vinden. Tijdens opruimacties in de buurt zien we dat ze het onrechtvaardig vinden dat volwassenen peuken en ander afval op straat gooien.”

Reageren de ouders even positief?

Veerle: “Het is niet altijd makkelijk. Onze leerlingen komen vaak uit kwetsbare gezinnen, waar afvalpreventie het laatste van de zorgen is. Goedkope spullen zorgen soms voor meer afval, bij verjaar-

dagstraktaties bijvoorbeeld is het een uitdaging. Maar we blijven herhalen: liever één groot gebak dan allemaal kleine individuele verpakkingen of cadeautjes.”

Tineke: “We proberen ouders vooral te bereiken via de kinderen, maar ook met borden aan de schoolpoort, via Facebook en de schoolwebsite. Na opruimacties zetten we foto's online, als het kan met een affiche van Mooimakers erbij.”

Merken jullie veranderingen in de manier waarop met afval wordt omgegaan op jullie school?

Veerle: “Toch wel. In het begin moeten we alles blijven zeggen, maar nu hebben leerlingen er oog voor.”

Tineke: “Kinderen vragen dan: ‘juffrouw, waar moet dit in?’ Ze gooien niet alles zomaar in de grijze vuilnisbak. Dat vind ik hoopgevend. Hetzelfde geldt trouwens voor onze collega's.”

De financiële beloning die jullie krijgen van Mooimakers, investeren jullie opnieuw in duurzaamheid. Kunnen jullie daar enkele voorbeelden van geven?

Veerle: “Concreet hebben we met

ons budget bestek gekocht. Komt er op het schoolfeest een foodtruck langs, dan vragen we om ons herbruikbaar bestek te gebruiken, en werken we met porseleinen borden in plaats van kartonnen bordjes. We kopen er ook educatief materiaal mee, zoals boeken uit de Klimaatjes-reeks. En als leerkrachten tweedehandsmateriaal kunnen gebruiken in de klas, of een vondst doen op de rommelmarkt, is daar ook budget voor. Daarnaast hebben we geïnvesteerd in een regenton, een compostbak, en hebben we de speelplaats vergroend met een nieuwe wilgenhut.”

Hoe evalueren jullie het project?

Veerle: “Milieubewustzijn is nu ingeburgerd bij ons op school. Maar we moeten er aandacht aan besteden zodat het niet verwaterd. We willen dus blijven inzetten op die vaste gewoontes: opruimacties, de afvalbrigade en blijven communiceren naar ouders.”

Tineke: “We zijn al bezig met nieuwe acties, zoals een supermarkt in de buurt betrekken. En met de bouw van ons nieuw schoolblok willen we ook duurzame keuzes stimuleren, zoals regenwatergebruik. Wij gaan gewoon door.”

Keisha Vanhauter
scouts Kerlinga in Brugge

Groepsleidster

Brugse scoutsgroep laat geen sporen na

Bij scouts Kerlinga in Brugge stopt duurzaamheid niet aan de deurdrempel. Opruimen, sorteren en bewust omgaan met materiaal zitten verweven in hun dagelijkse werking. Met Operatie Proper maken ze van zorg voor hun omgeving een vast engagement. Groepsleidster Keisha Vanhauter neemt het voortouw.

“Leave no trace is een belangrijk principe dat we graag willen volgen.”

U bent degene die Operatie Proper trekt. Wat houdt dat in?

Keisha: “Elke maand ruimen er telkens twee takken de omgeving van onze lokalen op, en het park eromheen. Ik maak dan een plannetje met welke takken wanneer verantwoordelijk zijn en stuur onze leidingsgroep een reminder. Tijdens de actie nemen we foto’s die ik upload op het platform van Operatie Proper. Zo zien zij ook meteen wat we gedaan hebben. We koppelen acties weleens aan onze financiering. In november hebben we bijvoorbeeld een soepverkoop gehouden: 300 liter soep, goed voor zo’n 24 uur werk. Ouders kochten die bij ons in herbruikbare potjes, of namen zelf potjes mee van thuis.”

Hoe speelt duurzaamheid nog meer een rol in jullie werking?

“Tijdens activiteiten zoals onze spaghetti-avond gebruiken we herbruikbaar materiaal: we hebben een hele kast vol met borden, vast bestek en herbruikbare bekers. Elke lente houden we een grote schoonmaak in de lokalen: wat we niet meer gebruiken, proberen we door te geven aan ouders voor we het naar het containerpark brengen. Ook wanneer mensen ons spullen aanbieden, bijvoorbeeld zetels, vragen we ons eerst af of we het echt nodig hebben. Komend semester doet elke tak bovendien een themaspel rond de thema’s zwerfvuil en klimaat. Bij de kleintjes letten we extra

op sorteren, dat moeten we hen echt aanleren, maar stilaan wordt het een gewoonte.”

Maken jullie ouders ook bewust van het soort acties die jullie doen?

“Ja, zeker. Dat doen we via onze sociale media. Geregeld zetten we foto’s online, zoals toen we vorig jaar het hele terrein hadden opgeruimd. Bij de soepverkoop hebben we ook gedeeld dat het één van onze actiepunten voor Operatie Proper was. We krijgen daar altijd heel positieve feedback op van de ouders. Zij vinden dat supertof.”

De jongste takken doen waarschijnlijk opgetogen mee, lukt het ook om de tieners te enthousiasmeren?

“De kapoenen en kabouters vinden het altijd leuk om met die grijptangen en handschoentjes in de weer te gaan, voor hen is het bijna een spel. Bij de jonggidsen en gidsen gaat het soms met wat gezucht. Dan proberen we er een beloning aan te koppelen: op het einde even chillen en babbelen. Ze weten ook dat we dankzij Operatie Proper op een mooie beloning kunnen rekenen. Dat begrijpen ze wel.”

Zijn er op kamp dingen die jullie speciaal doen vanuit duurzaamheidsoverwegingen?

“Met de kleintjes zitten we in een gebouw, daar sorteren we afval zoals in onze lokalen. Met de groten

gaan we op tentenkamp, maar ook daar gebruiken we PMD-zakken en zakken voor restafval. We graven een voedselput voor composteerbare etensresten en leggen die dicht wanneer we vertrekken. Leave no trace is een belangrijk principe dat we graag willen volgen.”

Welke tips zou u andere jeugdbewegingen geven?

“Ik ging er automatisch van uit dat elke jeugdbeweging in Brugge acties hield zoals de onze. Voor mij voelt het logisch om iemand aan te duiden en mee te doen. Je maakt de omgeving properder en beïnvloedt tegelijkertijd andere mensen. Zoek iemand die écht gemotiveerd is, want het vraagt hier en daar wat creativiteit om nog beter te doen én om de leiding aan boord te houden.”

En ook de beloning is waarschijnlijk mooi meegenomen? Investeren jullie die in duurzaamheid?

“Voor de aankoop van bepaald duurzaam materiaal, kunnen we rekenen op subsidies van de stad. Omdat die er zijn, kunnen we de opbrengst van Operatie Proper op onze spaarrekening zetten. Dat geld gebruiken we bijvoorbeeld om een nieuwe tent te kopen als er eentje stukgaat.”